

قضیه شرطی و قیاس استثنایی

قضیه

حملی

شرطی: قضیه ای که در آن به اتصال یا انفصال میان دو نسبت حکم می شود.

قضیه شرطی

متصل

حکم به پیوستگی و اتصال و ملازمه دو نسبت
قالب و اجزاء: اگر {مقدم}، آن گاه {تالی}

منفصل

حکم به گسستگی، انفصال و عناد (ناسازگاری) دو نسبت
قالب: یا یا

انواع قضیه شرطی منفصل

حقیقی

نه می توانند هم زمان درست باشند، نه می توانند هم زمان غلط باشند.
مثال: سیمرغ یا وجود دارد یا وجود ندارد.

مانعة الجمع

نمی توانند هم زمان درست باشند، اما ممکن است هم زمان غلط باشند.
مثال: محمد یا متولد تهران است، یا متولد کرج است.

مانعة الرفع (مانعة الخلو)

نمی توانند هم زمان غلط باشند، اما ممکن است هم زمان درست باشند.
مثال: در تصادف رانندگی یا راننده اول مقصر است یا دومی.

نکته: در قضایای شرطی متصل، تالی از لحاظ معنا دنباله مقدم است. به عبارت دیگر مقدم مستلزم تالی و تالی تابع مقدم است.

قیاس استثنایی

اتصالی

انفصالی: حقیقی / مانعة الجمع / مانعة الرفع

قیاس استثنایی اتصالی

قاعده

وضع مقدم: مقدمه دوم عین مقدم باشد: نتیجه = وضع تالی
رفع تالی: مقدمه دوم عین تالی باشد: نتیجه = رفع مقدم

مغالطه

وضع تالی: مقدمه دوم عین تالی باشد: نتیجه نمی دهد.
رفع مقدم: مقدمه دوم نقیض مقدم باشد: نتیجه نمی دهد.

قیاس استثنایی انفصالی

حقیقی: اثبات هر طرف، نفی طرف دیگر و نفی هر طرف، اثبات طرف دیگر را نتیجه می دهد.

مانعة الجمع

اثبات یک طرف، نفی طرف دیگر را نتیجه می دهد.

نفی یک طرف، نتیجه ای نمی دهد و نتیجه گیری از آن مغالطه است.

مانعة الرفع

نفی یک طرف، اثبات طرف دیگر را نتیجه می دهد.

اثبات یک طرف، نتیجه ای نمی دهد و نتیجه گیری از آن مغالطه است.